

WEL IN ONTWIKKELING

Tussentijdse leerrapportage
schooljaar 2021-2022

INLEIDING

- Inleiding
- Werkwijze Wel in Ontwikkeling
- Stand van zaken juli 2022
- Wat zien en horen we bij ouders en kinderen?
 - Wat is waardevol voor en volgens ouders?
 - Wat is waardevol voor en volgens kinderen?
- Wat zien en horen we in de werkateliers?
- Wat is waardevol voor en volgens de netwerken?
- Verder met de opbrengsten in de pilotregio's
- Conclusie
- Samenvatting van werkzame elementen om WEL in Ontwikkeling te zijn
- Wat betekent dit voor het projectplan?

INLEIDING

Dit is een rapportage van het project WEL in Ontwikkeling (WIO).

Dit project sluit aan bij het Nationaal Programma Onderwijs (NPO) en wil **nieuwe beweging** creëren in situaties die zijn vastgelopen of waarin kinderen zich onvoldoende kunnen ontwikkelen. Kinderen die nu niet ingeschreven staan op school perspectief op ontwikkeling bieden óf erkennen dat die ontwikkeling er al lang is, is waar het om draait. We gaan in dit project vooral explorerend en verbindend te werk en proberen een handje te helpen. Het proces dat we voor ogen hebben: open gesprekken in de regio's, herkennen en erkennen van wat waardevol is, speelruimte zoeken, creëren en benutten en nieuwe ideeën genereren. **En daarmee anders aan de slag. In de regio's de goede beweging ondersteunen, verbinden, versterken en creëren dus.**

We leren in dit project van de ervaringen van betrokkenen in de regio over 'wat waardevol is' en over 'wat kan werken'. Deze kennis willen we vanaf het begin uitwisselen met andere regio's zodat het als een voedingsbodem dient voor het creëren van nieuwe beweging in vastgelopen situaties en voor het (h) erkennen en ondersteunen van de ontwikkeling die er al is. Met het document dat nu voorligt geven we een overzicht wat we afgelopen schooljaar hebben gedaan en wat we hebben verzameld en onderzocht van de ervaringen van verschillende betrokkenen (ouders, kinderen, professionals en anderen).

Dit document is een van de manieren waarop we het geleerde 'delen' met alle mensen die bij Wel in Ontwikkeling zijn betrokken.

De werkwijze en vraagstelling van het project WEL in Ontwikkeling is onbevooroordeeld, onbevangen en waarderend. We hebben betrokkenen uitgenodigd om hun positieve, waardevolle ervaringen te verzamelen en te onderzoeken en zo (samen) op te halen, uit te wisselen en te verspreiden 'wat waardevol is' en 'wat kan werken'. Er gebeurt namelijk al heel veel in de regio's. Wetenschappelijk onderzoek heeft uitgewezen dat bij een dergelijke waarderende insteek de kans op verbetering en ontwikkeling groter is dan wanneer we de aandacht richten op de tekortkomingen van een aanpak. Ook blijkt een waarderende insteek wezenlijk bij te kunnen dragen aan het versterken van de samenwerking tussen betrokken personen en organisaties. Met elkaar blijven we reflecteren en leren van het proces waar we in zitten.

In deze rapportage is te lezen wat we hebben geleerd, in alle bescheidenheid, in de eerste fase van het project. Het is een weergave van de stand van zaken en het ontwikkelproces vanaf oktober 2021 tot nu. Samen met de eerste 44 samenwerkingsverbanden hebben we in deze periode de werkwijze toegepast, onderzocht en bijgeschaafd. En ontdekt dat er geen pasklare mal is die over alle regio's kan worden 'uitgerold'. Er zijn al veel goede initiatieven én er is veel animo is om deel te nemen aan WIO. Ook zijn we aan de slag gegaan met de eerste vragen van kinderen die vervolgens naar voren kwamen. Verderop is te lezen wat hierin waardevol was. Voor een goede leesbaarheid, we spreken in deze rapportage over 'kinderen' als het gaat om kinderen, jongeren en jongvolwassenen in de leeftijd van 4 tot 23 jaar.

WERKWIJZE WEL IN ONTWIKKELING

Het projectplan van Wel in Ontwikkeling bestaat uit 3 fases. In fase 1 zijn, conform projectplan, 44 samenwerkingsverbanden betrokken bij het project. Hoofdoel van deze eerste fase was de in het plan voorgestelde werkwijze toetsen en bijschaven in de praktijk. Hierbij hebben we ons gericht op het bij elkaar krijgen van de partners (leerplicht, onderwijs en jeugdzorg) en het uitwerken en op 1 lijn krijgen van de visie. Dit in goed overleg met en input van een ervaringsdeskundige ouder en een ervaringsdeskundige jongere die onderdeel zijn van ons projectteam. 3 Pilotregio's (Rotterdam, Noord-Kennemerland en Emmen/Borger-Odoorn) zijn bereid gevonden om te starten en samen met ons te ontdekken wat de WIO aanpak in de praktijk betekende. Vervolgens zijn andere samenwerkingsverbanden meegenomen in de (aangepaste) werkwijze.

Vanaf de start was duidelijk dat er al veel moois gebeurt in de regio's en dat iedere regio zijn eigen wijze van organiseren en samenwerken heeft met waardevolle elementen. Leerplicht (die vanwege AVG als enige toegang had tot de kinderen die het betreft) is gericht op het mogelijk maken van het gesprek met ouders en de niet ingeschreven jeugdigen. Na eerder zorgvuldig werk en afweging, waarbij de vrijstelling op verzoek van ouders van rechtswege was verstrekt, ontstond nu ruimte voor een ander gesprek. Nadat duidelijk werd dat een waarderende insteek niet alleen voor kinderen en ouders van belang is, maar voor alle betrokkenen in dit project, kwam er meer voortgang bij alle betrokkenen.

STAND VAN ZAKEN JULI 2022

- Het kostte projectpartners enige tijd om werkwijze af te stemmen en een goede vorm van samenwerking te ontwikkelen.
- Er zijn op dit moment 44 samenwerkingsverbanden (SWV) betrokken in WIO, in verschillende stadia van concreetheid. Bij de eerste 4 samenwerkingsverbanden (Rotterdam, Noord-Kennemerland, Emmen/Borger-Odoorn en Tilburg) hebben we bijeenkomsten gehad en zijn we met interviews en casuïstiek bezig geweest. Conform het projectplan zijn er 5 kinderen/ouders per samenwerkingsverband benaderd voor deelname aan het project. De vragen van deze kinderen/ouders (20 totaal) zijn verder opgepakt in het project. De opbrengsten hiervan en hoe de opbrengsten van de 3 pilotregio's verder worden benut is verderop te lezen.
- Door hernieuwde contacten tussen samenwerkingsverbanden en leerplicht ontstonden nieuwe werkcontacten rondom de aanpak van casuïstiek. Ook ontstonden er nieuwe verbindingen met andere dienstverleners/zorgverleners rondom de aanpak van niet-ingeschreven kinderen
- Het kostte enige 'opstarttijd', om alle 'neuzen de zelfde kant op te krijgen', voor wat betreft het 'anders en opnieuw' kijken naar casuïstiek. Ook kostte het tijd om contact te krijgen met de kinderen en hun ouders. Hier speelde de werking van de AVG een belangrijke rol. Alleen de leerplichtambtenaar heeft toegang tot deze gegevens waardoor de eerste benadering van deze gezinnen via leerplicht tot stand moest komen. Om dit opstartproces soepeler te laten verlopen, zijn we vanaf februari 2022 gestart met zogenaamde werkateliers als start voor WIO in de regio.
- We hebben inmiddels 16 werkateliers begeleid met zo'n 200 verschillende deelnemers. Bij deze werkateliers zitten in de regel meerdere SWV en vaak meerdere gemeenten. (Ter illustratie: in Tilburg zijn 2 SWV en in West-Brabant 6 SWV in één werkatelier). Zo komen we tot 44 betrokken samenwerkingsverbanden.
- We hebben een format ontwikkeld voor de werkateliers vanuit een waarderende insteek. De eerste bijeenkomst(en) van de werkateliers betreffen uitgangspunten, randvoorwaarden en samenwerkingsafspraken. De vragen die hierin centraal staan zijn: Waar staan we voor? Wat moeten we gaan doen? Hebben we de juiste mensen aan tafel? Staan alle neuzen dezelfde kant op? Op het moment dat het netwerk is versterkt, kan casuïstiek worden opgepakt. Hoeveel van deze sessies nodig zijn alvorens casuïstiek te kunnen bespreken, verschilt per regio. Wat waardevol is en wat werkt in de werkateliers is verderop te lezen.

WAT ZIEN EN HOREN WE BIJ OUDERS EN KINDEREN?

- In het schooljaar 2021-2022 hebben we 20 interviews afgenomen bij ouders en professionals over kinderen bij wie sprake is van een vrijstelling 5 onder a (17) of absoluut verzuim (3). Deze hebben we geïnterviewd over het ontwikkelproces van de kinderen, hoe zij dat hebben ervaren en wat waardevol was hierin.
- Hierbij valt op dat het allemaal kinderen (en ouders) betreft die een 'verhaal' hebben:
 - een geschiedenis met lichamelijke en/of psychische klachten waarbij onderwijs niet vanzelfsprekend aansluit
 - niet passen in een 'gemiddeld' profiel (door bijv. meer of minder begaafd zijn, gehinderd worden door grote prikkelgevoeligheid); ze leren 'anders'
 - een onderwijs carrière met de nodige pijn (oa door pesten) en wisselingen, met in veel gevallen een domino-effect van problemen
 - een lange zoektocht naar wat past bij dit kind en hoe dit kind gelukkig wordt
 - niet goed gehoord voelen
- veel teleurstellingen over 'goed bedoeld maar niet passend' aanbod, maar ook een aantal mooie voorbeelden die wel werken
- het gevoel een 'vierkantje' te zijn dat door een 'rondje' moet passen
- een vrijstelling 5 onder a die voelt als een opluchting en even voor rust zorgt en zorgt voor erkenning (het kind is niet ziek maar er is geen passend onderwijs)
- wisselende ervaringen over ontwikkelmogelijkheden na de vrijstelling (het is geen heilige graal)
- In de volgende sheets zullen we de rode draden uit de interviews weergeven. Deze zijn te verdelen in 3 thema's:
 - Inhoud/kennis: de inhoud van taken en de expertise van professionals
 - Proces: de processtappen die worden gezet en hoe eea georganiseerd wordt
 - Houding en gedrag: de manier waarop mensen hun werk doen

WAT WAARDEVOL IS VOOR EN VOLGENS OUDERS

Inhoud:

- Professionals die begrijpen wat bepaalde scores betekenen bij een kind (ivm risico op onder- of overvraging) in plaats van focussen op testen/meten/resultaten/prestaties
- Expertise op het gebied van autisme, hoogsensitiviteit, hoogbegaafdheid, beelddenken

Proces:

- De rust om met elkaar in gesprek te zijn en het tempo van het kind te volgen; niet te snel opbouwen 'naar school'
- Goede samenwerking van onderwijs, zorg (wijkteam/jeugdzorg) en leerplicht (gezamenlijke visie en proces)
- Creatief en buiten de kaders durven denken en handelen
- Passende financiering voor zorg en onderwijs (ipv via proeftuinen, experimenteerregelingen of projectbudgetten).

Houding en gedrag:

- Vriendelijke en betrokken professionals die kind en ouders goed zien (kijken naar een kind ipv naar een 'dossier')
- Steunend en nieuwsgierig zijn zonder druk te leggen
- Samenwerken met ouders, ouders als expert zien ten aanzien van hun kind
- Begrijpen dat ouders zo gelukkig zijn als hun ongelukkigste kind

WAT WAARDEVOL IS VOOR EN VOLGENS KINDEREN

Inhoud:

- Maatwerk in lesmateriaal: anders mogen leren
- Aansluiten bij de ontwikkelwensen, dromen, passies en interesses van een kind: volgen wat werkt bij een kind
- Aandacht voor de psychosociale ontwikkeling, niet alleen voor de cognitieve
- Aandacht voor 'niet-schoolse' talenten en creativiteit
- Overzichtelijkheid, structuur, ruimte en voorspelbaarheid

Proces:

- Op eigen tempo mogen ontwikkelen
- Zachte overgangen (van PO naar VO of bij wisseling van school, van zorg naar school etc.)

Houding en gedrag:

- Een omgeving waar kinderen zichzelf kunnen en mogen zijn; ze welkom zijn en waarin wordt uitgestraald dat ze goed zijn zoals ze zijn
- Geduldige en liefdevolle begeleiding
- Verbinding en een 'klik' met een vaste begeleider/leerkracht
- Durven wisselen als er geen klik is en als (na zorgvuldig kijken) blijkt dat de match niet goed is

WAT ZIEN EN HOREN WE IN DE WERKATELIERS?

- Afgelopen schooljaar zijn er 16 werkateliers geweest met gemiddeld 9/10 deelnemers per keer. Dit waren vooral vertegenwoordigers vanuit de samenwerkingsverbanden, gemeenten en zorginstellingen. De werkateliers vonden plaats als een soort startsessie van het project. Wanneer er vervolgwerkatelier werd georganiseerd, sloten meer uitvoerende deelnemers aan die direct betrokken zijn bij het werken aan casuïstiek.
- Afgelopen schooljaar hebben we veel professionals ontmoet die ieder op hun manier bezig zijn met de ontwikkelvragen van kinderen die vastgelopen zijn in het onderwijs. Deze professionals hebben we mee proberen te nemen in het projectplan en de aanpak van WIO: **een netwerk dat het fundament vormt voor anders/opnieuw kijken, samenwerken en organiseren. De casuïstiek laat zien welke elementen daarbij belangrijk zijn. We halen de werkzame elementen hiervan op en leren mensen tevens om te kijken naar wat werkt in plaats van wat vastloopt.**
- Uit deze netwerkbijeenkomsten kwamen waardevolle inzichten naar voren. **Inhoudelijke inzichten en procesmatige inzichten** die de samenwerkingsverbanden hebben over wat waardevol is en werkt ten aanzien van de vragen van ouders en kinderen. En **procesmatige inzichten die we samen hebben opgedaan** over het project WIO en hoe dit wordt ontvangen en opgepakt in de verschillende regio's. In de werkateliers hebben we de bestaande netwerken versterkt en waar nodig nieuwe verbindingen gelegd. En ook geconstateerd dat er al heel veel mooie en goede dingen gebeuren die de moeite waard zijn om te delen.
- We hebben de deelnemers bewust gemaakt van hun eigen denkpatronen (van nature gericht op problemen, onbewust van allerlei oordelen en verbanden die we onbewust leggen, aannamen die we doen op basis van geringe informatie), en het effect van die patronen op hoe we met vragen van kinderen omgaan. Wanneer dat bewustzijn er was, hebben we ze uitgedaagd om op een andere, open manier naar casuïstiek te kijken. Daar kwamen leuke, gekke, goede ideeën uit, die na gezamenlijke bespreking voor nieuwe praktische invalshoeken hebben gezorgd voor de inbrenger van de casus.

WAT WAARDEVOL IS VOOR EN VOLGENS DE NETWERKEN

- **Inhoudelijk** gezien is veel meer kijken en luisteren naar kinderen en ouders van groot belang. Het kind in zijn context leren kennen; leren wat zijn dromen en wensen zijn en daarin zelf ook meedromen. Weg van het 'passend onderwijs of passende zorg' en denken vanuit aanbod, maar puur kijkend naar de context van en rondom het kind. Ook in de relatie tot het professionele circuit als context. Het helpt als de focus ligt op de onderliggende behoefte in plaats van op het probleem(gedrag). Dan komt er een ander gesprek en doorloop je samen een ander proces. Samen kun je dan op zoek naar hoe het wél kan lukken. Als talentontwikkeling centraal staat en de focus minder ligt op prestaties, toetsen en achterstanden wegwerken, helpt dat kinderen enorm de weg terug naar school te vinden. Evenals meer aandacht hebben voor de interesses, het tempo en de leerstijl van leerlingen. Wat verder opvalt is dat creatieve oplossingen de sleutel kunnen zijn: kinderen weer tot leren brengen via schrijven, muziek, schilderen en andere creatieve uitingen.
- **Procesmatig** is het waardevol om een brede vertegenwoordiging van partijen aan tafel te hebben: leerplicht, onderwijs, zorg. Elkaar ontmoeten, verbinden en korte lijnen creëren om elkaar op te zoeken helpt enorm (een netwerk-aanpak). Een ander belangrijk werkend element is 'rust brengen in het proces van terug naar school'. Een vrijstelling betekent vaak opluchting; er hoeft even niks. Er moet in dat proces tijd en ruimte zijn om te zoeken naar wat werkt. Door dat van het begin af aan duidelijk te maken, haal je de druk eraf. En als we daadwerkelijk met de vraag van een kind aan de slag gaan, dan zijn 5 deelnemers aan de gesprekstafel het maximum.
- Belangrijk qua houding en gedrag is echt naast de ouders gaan staan. Dus luisteren zonder oordeel, aan de slag gaan met wat je hoort en ouders serieus nemen en benaderen als experts van hun kind. Ouders krijgen hiermee een gevoel van eigen regie en dat biedt ruimte voor een gesprek over de hulpvraag. Soms is het voor ouders niet eenvoudig die te formuleren, maar samen lukt dat wel. Samen kun je kijken wat er mogelijk is. Eerlijk zijn als je het zelf ook niet weet, de focus op wat werkt ('wat is het waardevolste uit je aanpak, rond de vraag van dit kind, in deze sessie etc') en de transfer naar handelen ('wat ga je morgen anders doen?') zijn hierin cruciaal.

VERDER MET DE OPBRENGSTEN IN DE PILOTREGIO'S

- **Rotterdam:** de vragen van de kinderen uit de 5 interviews zijn opgepakt door PPO. Zij worden verder begeleid in de beweging naar ontwikkeling. De uitkomsten van de 5 interviews zijn besproken en hebben ertoe geleid dat 250 casussen in de regio opnieuw worden opgepakt en bekeken. Hiervoor wordt de werkwijze van WIO ingezet. De projectsubsidie van WIO wordt gebruikt om meer ouders en kinderen te helpen.
- **Noord-Kennemerland:** Focus en aandacht geven aan een doelgroep die snel uit het oog lijkt te springen is waardevol geweest afgelopen pilot periode. De samenwerking tussen het RET (regionale expertteam), de leerplicht en samenwerkingsverband was nog niet vanzelfsprekend en zal nog aandacht behoeven. In Haarlem wordt al veel gedaan om ieder kind zoveel mogelijk in ontwikkeling te krijgen. Dat is ook te zien aan het aantal arrangementen dat buiten de reguliere mogelijkheden is ontstaan. Bij alle casussen die zijn besproken is er een nieuwe ingang gevonden waar wel ontwikkeling nog te vinden of aan te boren was. Hiermee kunnen nieuwe stappen gezet worden.
- **Emmen/Borger-Odoorn:** Vanwege motivatie en overzicht is gekozen voor 1 gemeente (Borger Odoorn) binnen het samenwerkingsverband en is de subsidie besteed aan de gemeente en hun activiteiten (sociaal team, GGD, zorgteam). Het komen tot de casuïstiek kostte veel tijd maar betrokkenheid van het sociaal team van de gemeente bleek helpend. Er werd een 'moreel beraad' georganiseerd olv de WIO projectgroep, om met name de ethische vragen het hoofd te kunnen bieden. Er zijn vijf casussen opgepakt en veel nieuwe samenwerkingslinken ontstaan waar nu de vruchten van worden geplukt. Er is een plezierige 'kleine werkgroep' gevormd in de regio, die alle activiteiten coördineert. Ook 'bijkomende problematiek' komt aan de orde via deze werkgroep b.v. 4-jarigen, die nog niet worden ingeschreven en potentiële thuiszitters kunnen zijn.

CONCLUSIE

Afgelopen schooljaar hebben we met veel enthousiasme gewerkt aan het project Wel in Ontwikkeling. Door te focussen op wat waardevol is en wat werkt, hebben we een manier van kijken en werken ontwikkeld die veel energie geeft en de beweging die we willen maken ondersteunt. Deze manier van werken is niet alleen behulpzaam in het contact met ouders en kinderen, maar ook in het contact met de professionals die samen de netwerken vormen in de regio's. Een andere belangrijke conclusie is dat de waardevolle en werkzame elementen die we hebben opgehaald bij ouders en kinderen, overeenkomen met wat professionals en netwerken als waardevol zien.

De afgelopen maanden is de aanpak van WIO vanuit voortschrijdend inzicht van accent veranderd. Aanvankelijk was het de bedoeling om waardevolle ervaringen op te halen rond de in het project opgepakte vragen van kinderen (leren van casuïstiek). Gaandeweg bleek dat de beweging meer ontstond door te starten met

een investering in het netwerk en dat hierdoor een basis kon worden gelegd voor het oppakken en leren van de casuïstiek.

Kijken we naar wat deze accentverschuiving heeft opgeleverd, dan zien we meer draagvlak en verbinding in de regio's die bij WIO betrokken zijn én nog meer accent op wat waardevol is in de aanpak die zij tot nu toe hebben gehanteerd. Dit geeft een boost aan de beweging die we met WIO willen maken.

We hebben samen geleerd dat insteken op het positieve, op de creativiteit, op het waarderende, en insteken op een interactieve aanpak waarin mensen echt op die manier aan de slag gaan met hun eigen casussen, de beweging in gang zet die we graag willen. En ook wij leren van elk werkatelier zodat we elke keer weer kunnen en mogen verfijnen en nog meer op de behoefte van de regio's in kunnen spelen.

SAMENVATTING

Wat werkzaam is om WEL in Ontwikkeling te zijn:

- ouders en kinderen volstrekt serieus nemen, onvoorwaardelijk bejegenen en vertrouwen geven
- overzicht scheppen voor ouders en samen met ouders de puzzel leggen
- het stellen van 'de andere vragen' (wat is je verlangen, je behoefte, je droom; of 'wat heb je nodig om dit kind te begeleiden')
- samenwerken met mensen die dit verlangen ook hebben of herkennen (door ernaar te vragen, dit te prikkelen, of door mensen te betrekken die eenzelfde verlangen hebben, bijvoorbeeld ondernemers)
- focussen op wat waardevol is en wat werkt (voor een kind, een ouder, een professional, een netwerk)
- relatiegerichte insteek en een menselijk anker (iemand die zich verbindt aan een kind en betrokken blijft; een ploegje dat elkaar steunt in een langer durend proces rond een kind)
- gaan doen (grote dromen hebben en kleine stappen zetten; dús beginnen en steeds weer doen)
- vrij besteedbaar budget voor out of the box-plannen
- de tijd nemen (complexe vragen kun je niet 'even fiksen')
- én succes vieren!

WAT BETEKENIT DIT VOOR HET PROJECTPLAN?

De eerste ervaringen hebben geleid tot een herbezinning op de inhoud en vorm van het aanvankelijke projectplan. De aanpak en inzet van de drie ondersteunende partners en de communicatie zijn aangepast. Het is duidelijk geworden dat iedere samenwerking moet starten met het bij elkaar brengen en verbinden van de juiste mensen. En dat het belangrijk is om tijd te besteden aan visies en doelen. Het format van de werkateliers dat we hiervoor hebben ontwikkeld, blijkt goed werkbaar. De waarderende insteek ten aanzien van alle betrokkenen is hierbij van groot belang. We komen niet vertellen wat er anders moet, we komen samen kijken wat waardevol is en wat werkt. En welk verlangen er is om 'anders te bewegen'. En dat gaan we delen met anderen die hier ook van profiteren.

De maanden juli-september gaan we daarom gebruiken om te investeren in de netwerken. We gebruiken deze periode om de samenwerkingsverbanden en gemeenten te enthousiasmeren om 'mee te doen' en subsidie aan te vragen. Dit

doen we door berichten in onze Nieuwsbrief te plaatsen, digitale spreekuren aan te bieden in juli en augustus en na de zomer een reminder te sturen.

Gefaseerd zullen we alle samenwerkingsverbanden en gemeenten benaderen met verdere info over het traject, het waarderend onderzoek en de training die we daarvoor ontwikkeld hebben en aanbieden. We gaan vervolgens aan alle samenwerkingsverbanden het verzoek doen om data te verzamelen middels het door ons opgezette waarderend onderzoek. Om de komende periode 5 interviews per regio op te halen hebben we een training ontwikkeld om concreter te maken hoe mensen uit de regio's waarderende gesprekken kunnen voeren en op deze wijze de interviews kunnen gaan doen. Hiermee trainen we ze enerzijds in het voeren van het 'andere gesprek' met mensen in ogenschijnlijk vastgelopen situaties, anderzijds leren ze hoe ze de data voor WIO kunnen verzamelen.

